

ОЦІНКА ПРОЗОРОСТІ ТА ВІДКРИТОСТІ КОМУНАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА (УСТАНОВИ, ОРГАНІЗАЦІЇ) ЯК ЗАПОРУКА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ І ТЕРИТОРІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

©2020 НЕЧАЄВА І. А.

УДК 332.1:711:336.1:352

JEL Classification: Q00

Нечаєва І. А.

Оцінка прозорості та відкритості комунального підприємства (установи, організації) як запорука ефективного використання місцевих фінансів і територіального розвитку

Особливості та сучасні умови функціонування комунальних підприємств (установ, організацій) (КП(УО)), зокрема, процеси демократизації, децентралізації, відкритості суспільства, потребують удосконалення системи показників, формують певні вимоги до критеріїв оцінювання ефективності їх діяльності. Зважаючи на цілі, завдання та виконувані функції, оцінку ефективності діяльності КП(УО) варто здійснювати як за економічними, так і соціальними критеріями, що пояснюється тим, що діяльність КП(УО) спрямована на вирішення соціальних задач відповідної територіальної громади, а отже, результативність діяльності такого підприємства не завжди визначається прибутковістю. Оцінити ефективність використання комунальними підприємствами місцевих фінансів, які є основною доходною статтею їх бюджету, та рівень впливу КП(УО) на розвиток територіальної громади можна тільки за умови прозорості та відкритості діяльності такого підприємства. В роботі запропоновано в системі критеріїв оцінки соціальної ефективності КП(УО) виокремити критерій «Поінформованість суспільства щодо діяльності комунального підприємства (установи, організації)». Відповідно, в системі показників оцінки ефективності соціальної діяльності запропоновано визначення рівня прозорості та відкритості КП(УО). Наведено алгоритм оцінювання рівня прозорості КП(УО) як одного з етапів оцінки ефективності діяльності комунальних підприємств (організацій, установ).

Ключові слова: комунальне підприємство (установа, організація), ефективність, соціальна ефективність, прозорість і відкритість.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2020-2-265-273>

Рис.: 1. **Табл.:** 6. **Бібл.:** 19.

Нечаєва Ірина Анатоліївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту, Національний університет «Запорізька політехніка» (вул. Жуковського, 64, Запоріжжя, 69063, Україна)

E-mail: i.nechaeva@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3429-7255>

УДК 332.1:711:336.1:352

JEL Classification: Q00

UDC 332.1:711:336.1:352

JEL Classification: Q00

Нечаева И. А. Оценка прозрачности и открытости коммунального предприятия (учреждения, организации) как залог эффективного использования местных финансов и территориального развития

Особенности и современные условия функционирования коммунальных предприятий (учреждений, организаций) (КП (УО)), в частности, процессы демократизации, децентрализации, открытости общества, требуют совершенствования системы показателей, формирующих определенные требования к критериям оценки эффективности их деятельности. Учитывая цели, задачи и выполняемые функции, оценку эффективности деятельности КП (УО) следует осуществлять как по экономическим, так и социальным критериям, что объясняется тем, что деятельность КП (УО) направлена на решение социальных задач соответствующей территориальной общины, а значит, результативность деятельности такого предприятия не всегда определяется доходностью. Оценить эффективность использования коммунальными предприятиями местных финансов, являющихся основной доходной статьей их бюджета, и уровень влияния КП (УО) на развитие территориальной общины можно только при условии прозрачности и открытости деятельности такого предприятия. В работе предложено в системе критериев оценки социальной эффективности

Nechayeva I. A. Assessment of Transparency and Opnness of a Public Utility Company (Institution, Organization) as a Guarantee of Effective Use of Local Finance and Territorial Development

Features and modern operating conditions of utility companies (institutions, organizations), in particular, the processes of democratization, decentralization, openness of society, necessitate improving the system of indicators that define requirements for the criteria used to evaluate their performance. Given the goals, objectives and current functions, the evaluation of performance of a utility company (institution, organization) should be carried out both according to economic and social criteria, which is explained by the fact that activities of a utility company (institution, organization) are aimed at solving social problems of the corresponding territorial community. This means that its performance efficiency is not always determined by profitability. It is possible to assess effectiveness of utility companies' using local finance, which are the main income item in their budget, and the level of influence of a utility company (institution, organization) on the development of a territorial community only if the enterprise is transparent and open. It is proposed to single out the criterion "Public awareness of activities of a utility company (institution, organization)" in the system of criteria for assessing social performance of a utility company (institution, organization). Accordingly, in the system of

¹ Роботу виконано в межах НДР «Формування механізму публічного управління промисловим комплексом адміністративного регіону» Державний реєстраційний номер: 0118U100048

КП (УО) выделить критерий «Осведомленность общества о деятельности коммунального предприятия (учреждения, организации)». Соответственно, в системе показателей оценки эффективности социальной деятельности предложено определение уровня прозрачности и открытости КП (УО). Приведен алгоритм оценки уровня прозрачности КП (УО) как одного из этапов оценки эффективности деятельности коммунальных предприятий (организаций, учреждений).

Ключевые слова: коммунальное предприятие (учреждение, организация), эффективность, социальная эффективность, прозрачность и открытость.

Рис.: 1. **Табл.:** 6. **Библ.:** 19.

Нечаева Ирина Анатольевна – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры менеджмента, Национальный университет «Запорожская политехника» (ул. Жуковского, 64, Запорожье, 69063, Украина)

E-mail: i.nechaeva@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3429-7255>

indicators for evaluating social performance, it is appropriate to determine the level of transparency and openness of a utility company (institution, organization). An algorithm for assessing the level of transparency of a utility company (institution, organization) as one of the stages of evaluating performance efficiency of utility companies (organizations, institutions) is given.

Keywords: utility company (institution, organization), effectiveness, social performance, transparency and openness.

Fig.: 1. **Tabl.:** 6. **Bibl.:** 19.

Nechaeva Iryna A. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Management, Zaporizhzhia Polytechnic National University (64 Zhukovskoho Str., 69063, Ukraine)

E-mail: i.nechaeva@i.ua

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3429-7255>

Вступ. Найважливіше завдання будь-якого органу місцевого самоврядування – це комфортне проживання мешканців територіальної громади, що здійснюється за рахунок залучення та ефективного використання місцевих фінансів і раціонального використання майна (як рухомого, так і нерухомого), земельних ділянок та інших ресурсів, які перебувають у комунальній власності.

За своєю сутністю комунальні підприємства є економічною основою місцевого самоврядування та одним із найважливіших засобів досягнення як стратегічних, так і тактичних цілей регіонального розвитку. В наукових колах і серед практиків точаться суперечки щодо визначення оптимальних форм і методів управління ними, критеріїв оцінки їх діяльності, у тому числі й оцінювання рівня прозорості їх діяльності.

В умовах глобалізації, з одного боку, з іншого – в умовах децентралізації ефективно управління комунальними підприємствами вимагає використання якісно нових, науково обґрунтованих підходів щодо оцінки їх діяльності.

Однак наразі відсутня методологія оцінювання ефективності діяльності комунальних підприємств (установ, організацій), яка враховує, у тому числі, рівень їх прозорості та відкритості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні науковці останнім часом значну увагу приділяють проблемам управління комунальними підприємствами, що пов'язано, в першу чергу, з процесами децентралізації, які відбуваються в Україні. Зокрема, Є. Гайко [1] розглядає загальні проблеми управління комунальними підприємствами, проблеми фінансування комунальних підприємств та комунальної інфраструктури. І. Ткач [2] акцентує увагу на теоретичних аспектах принципів прозорості та відкритості як невід'ємної складової публічного управління. Роботи В. Венгер [3], A. Corrêa, E. C. d. Paula, P. L. P. Corrêa, F. S. C. d. Silva [4], A. Musa, D. Bebić, P. Đurman (2015) [5] присвячені загальному аналізу дотримання принципу прозорості та відкритості у діяльності органів державної влади й органів місцевого самоврядування.

Заслуговує на увагу дослідження [6], в якому розглянуто методичні засади й обґрунтовано сукупність показ-

ників оцінювання транспарентності (прозорості та відкритості) торговельних підприємств.

Мета статті – дослідити теоретичні та практичні засади оцінювання прозорості та відкритості комунальних підприємств (установ, організацій) задля ефективного використання місцевих фінансів і територіального розвитку.

Результати. Комунальне підприємство це:

- підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади, або підприємство, у статутному капіталі якого частка комунальної власності територіальної громади становить 50 і більше відсотків [7];
- це підприємство, що діє на основі комунальної власності територіальної громади, утворюється органом, який є представником власника – відповідної територіальної громади, і виконує його функції, та майно якого закріплюється за ним на праві господарського відання або на праві оперативного управління [8].

За виконуваними функціями комунальні підприємства поділяють на дві основні групи, які потребують різних методів управління та фінансування: соціальні об'єкти та комерційні об'єкти.

Відповідно, існують два основних види підприємств комунальної власності: комунальні підприємства та комунальні установи та організації (табл. 1).

Основні джерела формування майна комунальних підприємств (установ, організацій) наведені в табл. 2 [9, ст. 66 ч. 2].

Джерелами фінансування комунальних підприємств (установ, організацій) є фінансові ресурси, що спрямовуються на забезпечення потреб цих підприємств – фінансові ресурси центральних та місцевих органів влади, суб'єктів господарювання, неурядових організацій, міжнародних і донорських організацій, а також фізичних осіб [10].

Свою діяльність підприємства комунальної власності здійснюють за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів шляхом державних закупівель – придбання за мовником товарів, робіт чи послуг за державні кошти. Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі»

Види підприємств комунальної власності та їх характеристика

Вид підприємства	Визначення та основні характеристики
Комунальне підприємство	Має переважне право провадити комерційну діяльність. Результатом діяльності є одержання прибутку, частка якого спрямовується до місцевого бюджету. Місцеві ради можуть частково або повністю звільнити комунальні підприємства від оподаткування у тій частині, в якій ці податки зараховуються до відповідної місцевої ради. Щороку КП звітує про стан виконання річного фінансового плану. КП має право створювати цільові фонди, призначені для покриття витрат, пов'язаних з його діяльністю; самостійно та за рахунок коштів, передбачених місцевими програмами, здійснює матеріально-технічне забезпечення своєї діяльності. Підприємство самостійно встановлює форми, системи і розміри оплати праці чи інші види доходів своїх працівників
Комунальні установи та організації	Здійснюють некомерційну (неприбуткову) діяльність. Комунальна власність надається їм на підставі права оперативного управління, діяльність КУ(О) фінансується з місцевого бюджету. Ціль діяльності КУ(О) – задоволення певних потреб територіальної громади без мети отримання прибутку

Таблиця 2

Джерела формування майна комунального підприємства

№ з/п	Джерело
1	Грошові та матеріальні внески засновників
2	Доходи, одержані від реалізації продукції, послуг, інших видів господарської діяльності
3	Доходи від цінних паперів
4	Кредити банків та інших кредиторів
5	Капітальні вкладення і дотації з бюджетів
6	Майно, придбане в інших суб'єктах господарювання, організацій та громадян у встановленому законодавством порядку
7	Інші джерела, не заборонені законодавством України

комунальні установи є генеральними замовниками, тобто можуть оголошувати і проводити тендерні закупівлі [11].

Оприлюднення інформації щодо діяльності комунальних підприємств в сфері закупівель, зокрема звіт за використання публічних фінансів, та забезпечення прозорості КП(УО) є однією з основних задач процесу децентралізації, що відбувається в Україні.

Логіка децентралізації державного управління заснована на автономії органів місцевого самоврядування щодо повноважень у сфері вирішення проблем розвитку територій за рахунок отримання стабільних джерел доходів для їх розв'язання [12].

Децентралізація управління, відповідно до мети реформи, має стати чинником виходу з фінансової кризи та стабілізації соціально-економічної ситуації; сприяти подоланню розбіжностей між різними рівнями влади, центром, регіонами та територіальними громадами на принципах розподілу сфер відповідальності й компетенції; забезпечити умови щодо підвищення ефективності використання бюджетних коштів на всіх рівнях управління; сприяти побудові соціального партнерства для забезпечення громадян України державними та місцевими благами [12].

Офіційним джерелом інформації про держзакупівлі в Україні є електронний майданчик «Держзакупівлі. Онлайн», що входить до системи публічних закупівель ProZorro та відкритої системи комерційних закупівель RIALTO [13].

За чинним законодавством України інформація про всіх зареєстрованих чи навіть тих, що вже припинили свою діяльність, фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб (товариства, підприємства тощо) вноситься державним реєстратором на сайт Міністерства юстиції України.

Відповідно до ч. 5 ст. 6 Закону України «Про доступ до публічної інформації» не може бути обмежено доступ до інформації про розпорядження бюджетними коштами, володіння, користування чи розпорядження державним, комунальним майном, у тому числі до копій відповідних документів, умови отримання цих коштів чи майна, прізвищ, імен, по батькові фізичних осіб та найменування юридичних осіб, які отримали ці кошти або майно [14].

Поінформованість суспільства про діяльність КП(УО) і визначає рівень його прозорості та відкритості.

Прозорість можна визначити як «характеристику уряду, компанії, організації та особи, які відкриті щодо яв-

ного розголошення інформації, правил, планів, процесів та дій» [15].

«Окрім того, прозорість і відкритість взаємопов'язані з іншими концепціями, такими як участь і підзвітність. Прозорість важлива в тому ступені, в якому вона дозволяє громадянам брати участь та вимагати підзвітності з боку державних посадових осіб або за допомогою виборів, або за допомогою інших засобів залучення громадян» [16].

Прозорість – це також комплексний інструмент ефективного управління у боротьбі з корупцією.

Принципи прозорості та відкритості декларуються в нормативно-правових актах, що регулюють діяльність суб'єкта господарювання. Водночас необхідно зазначити, що жоден нормативно-правовий акт не містить чіткого визначення цих принципів. Найчастіше вони ототожнюються з принципами гласності та публічності або взагалі вживаються без тлумачення [17].

Під принципом прозорості варто розуміти як процес інформування, так і процес перетворення інформації на зрозумілу і легку для сприйняття. Тобто прозорість передбачає забезпечення поінформованості населення про

діяльність органів публічної влади (комунальних підприємств), її ефективність та формування розуміння цієї діяльності.

Ефективність діяльності будь-якого підприємства оцінюють, в першу чергу, за комерційними показниками. Ефективність діяльності комунального підприємства необхідно оцінювати з точки зору інтересів відповідної територіальної громади, яка є власником його активів, тобто визначати не лише економічну ефективність, а й соціальну.

Для аналізу економічної ефективності діяльності підприємства існує ряд загальноприйнятих груп показників. Визначення соціальної ефективності діяльності КП(УО) потребує відповіді на питання: як такі підприємства впливають на якість життя населення та розвиток територіальної громади.

Відповідно до вищевикладеного систему критеріїв оцінки ефективності діяльності КП(УО), що запропонована в роботі [18], доцільно доповнити критерієм «Поінформованість суспільства щодо діяльності комунального підприємства (установи, організації)» (табл. 3).

Таблиця 3

Критерії оцінки ефективності діяльності комунальних підприємств

Економічний підхід	Соціальний підхід
<ul style="list-style-type: none"> – Прямі фінансові надходження до бюджету: <ul style="list-style-type: none"> ▪ розмір дивідендів; ▪ надходження від продажу об'єктів комунальної власності; ▪ прибутки від передачі об'єкта в оперативне управління; ▪ надходження від оренди майна. – Опосередковані фінансові надходження до бюджету: <ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшення податкових надходжень від підприємств, в управлінні яких знаходиться майно; ▪ прибутки від нового будівництва. – Підвищення вартості об'єктів. – Фінансові показники, що характеризують різні аспекти господарської діяльності підприємств у сфері використання комунального майна, яке знаходиться у їх оперативному управлінні. – Підвищення ефективності управління об'єктами комунальної власності: <ul style="list-style-type: none"> ▪ збільшення частки у капіталі різних суб'єктів господарювання; ▪ підвищення контролю за використанням об'єктів нерухомості 	<ul style="list-style-type: none"> – Підвищення якості життя населення. – Діяльність в інтересах відповідної територіальної громади. – Формування ефективного та самодостатнього місцевого самоврядування. – Кількість працюючих (створення додаткових робочих місць). – Зростання обсягів та якості продукції, послуг. – Кількісне та якісне прирощення об'єктів, що забезпечують життєдіяльність місцевого суспільства. – Зміцнення конкурентного середовища, та зниження цін на товари та послуги. – Розмір відрхувань на фінансування соціальних та екологічних програм. – Впровадження проектів інноваційного розвитку, наукових досліджень. – Реалізація програм забудови та розвитку території. – Реальні інвестиційні витрати в рамках комунальної власності / інвестиційні проекти на майбутнє. – Розвиток міської інфраструктури. – Поінформованість суспільства щодо діяльності комунального підприємства (установи, організації)

Відповідно, виходячи з особливостей та сучасних умов функціонування комунальних підприємств (організацій, установ) важливим елементом оцінки ефективності соціальної діяльності, на нашу думку, є визначення рівня їх прозорості та відкритості (рис. 1).

На сьогодні відсутня об'єктивна інформація про стан виконання комунальними підприємствами ключових норм законодавства та впровадження кращих практик публічності їхньої діяльності.

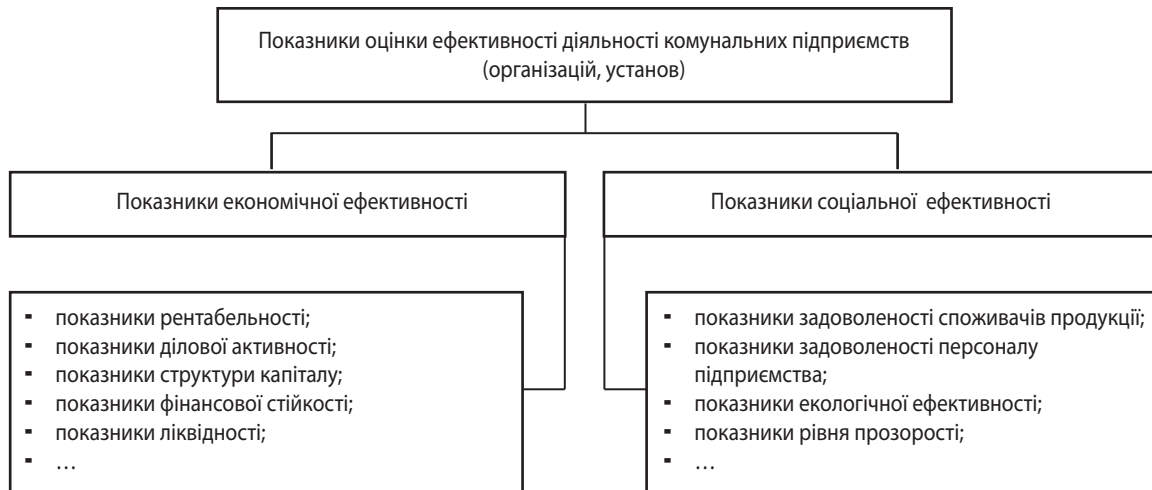

Рис. 1. Система показників оцінки ефективності діяльності комунальних підприємств (організацій, установ)

Єдиною з запропонованих вітчизняними науковцями є «Методологія дослідження прозорості та публічності комунальних підприємств», яка складається з систематизованих індикаторів, розроблених на основі чинних законодавчих норм і кращих практик щодо публічності, підзвітності та організації управлінського процесу [19].

Комунальне підприємство за визначеними індикаторами оцінюється бальною системою відповідно до отриманої інформації шляхом аналізу офіційного веб-сайту КП(УО) та органу місцевого самоврядування, нормативно-правових актів, відповідей на запити на інформацію та моніторингу державних веб-сайтів. Індикатори, що використовуються в дослідженні, наведені в табл. 4.

Алгоритм проведення оцінювання наведений в табл. 5.

Результати дослідження наведені у табл. 6.

Цей аналіз дозволить отримати об'єктивну інформацію про виконання комунальними підприємствами ключових норм законодавства та впровадження кращих практик прозорості та публічності в їхній діяльності. На основі результатів дослідження аналітики зможуть розробити конкретні пропозиції для органів місцевого самоврядування, які дозволять підвищити рівень публічності та підзвітності підприємств.

Доречним, на нашу думку, буде використання цієї методики як одного з етапів оцінювання соціальної ефективності зокрема та оцінки ефективності діяльності комунальних підприємств (організацій, установ) в цілому.

Висновки. До комунальних підприємств, окрім комерційних, що здатні приносити прибуток до бюджетів різних рівнів, а отже, ефективність діяльності яких можна оцінити з використанням економічних показників, відносять установи та організації, діяльність яких не спрямована на отримання економічного ефекту.

Метою діяльності таких підприємств є максимальне задоволення суспільних інтересів (надання суспільних благ для населення, що проживає на території відповідної територіальної громади) при розумному рівні витрат. Таким,

чином, для оцінки ефективності їх діяльності слід застосовувати, у тому числі, і соціальний критерій.

Особливості та сучасні умови функціонування КП(УО) потребують удосконалення системи показників ефективності їх діяльності. Важливим елементом оцінки ефективності соціальної діяльності є визначення рівня прозорості та відкритості комунальних підприємств.

Ключовими словами, що визначають зміст принципу прозорості, є поінформованість, обізнаність і зрозумілість.

В Україні склалася ситуація, коли документи та операції багатьох комунальних підприємств є прихованими від громади. Низький рівень публічності та підзвітності комунальних підприємств призводить до неефективного використання публічних коштів (коштів платників податків та власних доходів підприємства), високих корупційних ризиків і неякісного виконання робіт чи надання послуг громадянам.

Саме забезпечення прозорості діяльності будь-якого суб'єкта господарювання та оцінювання її рівня є першим кроком до подолання корупції, ефективного використання публічних (як державних так і місцевих) фінансів, що спрямовані на подальший розвиток територіальних громад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гайко Є. Ю. Проектне фінансування комунальної інфраструктури: світова практика. URL: http://eip.org.ua/docs/EP_08_1_145_uk.pdf

2. Ткач І. В. Принципи прозорості та відкритості як невід'ємна складова публічного управління: теоретичний аспект. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2016. № 12 (1). С. 25–32. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12(1)_6)

3. Венгер В. М. Прозорість як принцип діяльності органів публічної влади. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2017. Т. 200. С. 79–84. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2017_200_17

4. Corrêa A. S., Paula E. C. d., Corrêa P. L. P., Silva F. S. C. d. Transparency and open government data: A wide national

Таблиця 4

Індикатори прозорості комунального підприємства (установи, організації)

Індикатор	Зміст індикатора
1	2
1. Інформація для комунікації з КП: контактний номер телефону КП; електронна пошта; поштова адреса; сторінка у соціальних мережах	Індикатор визначає, якими зручними способами громадянин може зв'язатись з підприємством чи його керівництвом
2. Оприлюднено цілі діяльності КП та стан їхнього досягнення	Індикатор визначає, чи чітко визначено цілі діяльності комунального підприємства та чи є можливість відстежувати їх досягнення. Цей індикатор частково визначає якість та ефективність налагодження управлінських процесів
3. Оприлюднено повний перелік послуг і робіт, які надає та виконує КП	Індикатор визначає, чи можна в мережі Інтернет отримати інформацію про вичерпний перелік послуг чи робіт, які надає та виконує підприємство, не вивчаючи копію його Статуту чи інформації з державних реєстрів
4. Оприлюднено в зрозумілому та доступному форматі порядок / процедури / складові формування тарифів на послуги / роботи, які надає КП	Індикатор визначає, чи оприлюднено детальну інформацію про те, як та на підставі чого формується вартість послуг, робіт чи товарів які створює КП у своїй діяльності. Таку інформацію має оприлюднювати кожне підприємство громади як елемент підзвітності та публічності
5. Оприлюднена біографічна довідка керівництва КП	Індикатор визначає, чи мають можливість жителі громади в зручний спосіб отримати інформацію про досвід та професійні якості керівництва підприємства
6. Оприлюднено річні звіти керівника та наглядової ради (у разі її утворення) КП	Індикатор визначає, чи можуть жителі громади отримати офіційний документ про результати роботи керівника підприємства та досягнення ним поставлених цілей та завдань перед підприємством
7. Наявна можливість надіслати скаргу / звернення / пропозицію в електронному форматі	Індикатор визначає, чи мають можливість жителі громади зручно та просто надіслати офіційне звернення до підприємства в мережі Інтернет та відстежити його статус on-line
8. Оприлюднено штатний розпис і штатний розклад КП	Індикатор визначає, чи оприлюднює підприємство детальну інформацію про структуру компанії, чисельність відділів, співробітників, а також розмір їхньої заробітної плати
9. Оприлюднено опис істотних передбачуваних факторів ризику, що можуть вплинути на операції та результати діяльності КП і заходи щодо управління такими ризиками	Індикатор визначає якість управлінських кадрів у комунальному підприємстві та частково визначає, чи запроваджені найкращі практики управління для реалізації в корпоративному секторі
10. Оприлюднено чинну редакцію статуту КП	Статут є основним документом, яким керується підприємство у своїй діяльності
11. Керівник КП призначається на конкурсних засадах	Якщо керівник підприємства призначається за результатами публічного конкурсу, зменшується ризик корупції та зростає ймовірність відбору найкращого претендента на посаду
12. В КП утворено наглядову раду за участю незалежних членів	Наглядова рада – колегіальний орган управління комунальним підприємством, який можуть утворювати органи місцевого самоврядування. Утворення наглядових рад за участі незалежних членів є одним із етапів запровадження корпоративного управління на комунальних та державних підприємствах
13. Оприлюднено структуру, принципи формування і розмір винагороди керівника та членів наглядової ради комунального унітарного підприємства, включаючи компенсаційні пакети і додаткові блага, які вони отримують (або на отримання яких мають право) під час виконання посадових обов'язків, а також у зв'язку зі звільненням	Індикатор визначає прозорість формування винагороди керівника комунального підприємства

Закінчення табл. 4

1	2
14. Визначено ключові показники результативності / ефективності КП	Чітко визначені ключові показники ефективності / результативності дозволяють вдосконалити управління підприємством та його підзвітність
15. Запроваджено систему управління ризиками в КП	Індикатор визначає запровадження одного з принципів корпоративного управління, який передбачений в «Guide to Corporate Governance Practices in the European Union» і принципах корпоративного управління в G20
16. Оприлюднено річні фінансові звіти КП в машиночитному форматі	Індикатор визначає, чи оприлюднює КП у форматі відкритих даних (машиночитному форматі) фінансові звіти, зокрема звіт про фінансові результати та балансовий звіт
17. Проведено зовнішній незалежний аудит консолідованої фінансової звітності КП за минулий рік та за оприлюднено звіт і висновок	Проведення зовнішнього незалежного аудиту та оприлюднення звіту за підсумками – це єдиний інструмент, який дозволяє визначити реальний стан справ на підприємстві
18. Здійснення допорогових закупівель з очікуваною вартістю від 50 тис. грн врегульовано відповідним нормативно-правовим актом та їх проведення через електронну систему публічних закупівель «ProZorro»	Зниження "порогів" при проведенні закупівель є одним із найефективніших механізмів запобігання корупції в публічних закупівлях та економії публічних коштів
19. Запроваджено систему ризик-індикаторів для публічних закупівель в КП	Запровадження системи ризик-індикаторів для публічних закупівель підвищує ефективність їх проведення та мінімізує ризик неефективного використання публічних коштів
20. КП підключене до системи моніторингу закупівель DoZorro	Підключення до системи забезпечує реакцію замовників на зворотній зв'язок від учасників та ефективний громадський контроль за проведенням закупівель. Перелік замовників, які підключені до системи моніторингу можна знайти на веб-порталі https://dozorro.org
21. Продаж та оренда майна КП відбувається через систему ProZorro. Продажі	Система ProZorro. Продажі дозволяє продавати чи здавати в оренду майно через електронні аукціони, що сприяє збільшенню доходів через забезпечення конкуренції
22. КП створило кабінет користувача і регулярно звітує на www.spending.gov.ua	На виконання ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про відкритість використання публічних коштів» комунальні підприємства зобов'язані звітувати на веб-порталі про використання публічних коштів
23. Оприлюднено детальний звіт про використання коштів статутного капіталу КП	Органи місцевого самоврядування регулярно збільшують статутний капітал комунальних підприємств. Для ефективного контролю за використанням коштів, переданих до статутного капіталу, місцеві ради можуть розглядати на сесії детальний звіт про використання таких коштів
24. Оприлюднено інформацію про операції та зобов'язання КП з державним та/або місцевим бюджетом, державними та/або місцевими установами, підприємствами та організаціями, включаючи договірні зобов'язання комунального унітарного підприємства (фінансові та нефінансові), що виникають у результаті державно-приватного партнерства у машиночитному форматі	На виконання п. 1 ч. 1 ст. 3 ЗУ «Про відкритість використання публічних коштів» підприємства громади зобов'язані публікувати інформацію про всі операції та зобов'язання КП з державним чи місцевим бюджетом у своєму кабінеті на веб-порталі використання публічних коштів https://spending.gov.ua
25. Оприлюднено реєстр боргових зобов'язань КП у машиночитному форматі	На виконання Постанови КМУ №835 підприємства зобов'язані оприлюднювати відповідний реєстр на веб-порталі www.data.gov.ua

Джерело: складено автором на основі [19]

Таблиця 5

Етапи проведення оцінювання прозорості комунального підприємства

Етап	Зміст етапу
1. Підготовчий етап	1. Надіслати інформаційний запит в орган місцевого самоврядування (міську раду) з проханням надати інформацію про перелік створених міською радою комунальних підприємств. 2. Розпочати підготовку інформаційних запитів, які необхідні для оцінки індикаторів. 3. Після отримання відповіді на інформаційний запит, можна розпочинати підготовку робочої таблиці, у якій безпосередньо буде проводитись аналіз комунальних підприємств
2. Збір інформації	1. Сайт міської ради міста (орган місцевого самоврядування – ОМС). 2. Сайт комунального підприємства, якщо такий існує. 3. Нормативно-правові акти ОМС. 4. Для індикаторів № 11, 12, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 24 необхідно надіслати інформаційні запити
3. Аналіз інформаційних ресурсів «data.gov.ua», «dozorro.org» та «spending.gov.ua»	1. Для визначення оцінки за індикатором 20 необхідно перейти за посиланням https://dozorro.org/community/customers та переглянути список членів спільноти «Дозоро». 2. Для визначення оцінки за індикаторами 22 та 24 необхідно перевірити наявність інформації на сайті spending.gov.ua 3. Для визначення оцінки за індикатором 25 необхідно проаналізувати портал data.gov.ua

Джерело: складено автором на основі [19]

Таблиця 6

Зразок таблиці «Результати дослідження з оцінювання прозорості комунального підприємства»

№ критерію	Індикатор	Джерело визначення індикатора	Механізм отримання інформації	Посилання на інформацію для оцінки	Оцінювання, бали				Кількість балів
					0	1	2	3	
...									
2	Оприлюднено цілі діяльності КП та стан їхнього досягнення	ч. 8 ст. 78 ГК України	Аналіз офіційних веб-сайтів ОМС та веб-сайту КП	-	-	так	-		2
...									

assessment of data openness in Brazilian local governments. *Transforming Government: People, Process and Policy*. 2017. Vol. 11. No. 1. P. 58–78.

DOI: 10.1108/TG-12-2015-0052

5. Musa A., Bebić D., Đurman P. Transparency and Openness in Local Governance : A Case of Croatian Cities. *HKJU – ССРА*. 2015. Vol. 15 (2). P. 415–450.

6. Krasnokutska N., Kruhlova O., Kozub V., Martišková P. Transparency of the enterprise: from theory to practice of evaluation (on the example of retail networks). *Economic Annals-XXI*. 2019. Vol. 175 (1–2). P. 58–62. URL: <http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-V175-10.pdf>

7. Термін «Комунальне підприємство» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/12987>

8. Термін «Комунальне підприємство». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/term/12987:22798>

9. Господарський кодекс України : Закон України 16.01.2003 № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

10. Нечаєва І. А., Циба О. М. Особливості фінансування комунальних підприємств (установ, організацій). Одеса : ОНПУ,

2019. 240 с. С. 152–154. URL: https://economics.opu.ua/files/science/pidpr_i_torg/2019/tezy.pdf

11. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

12. Нечаєва І. А. Напрями, особливості та проблеми формування та використання місцевих фінансів в Україні в умовах бюджетної децентралізації. *Економіка та держава*. 2017. № 7. С. 40–48.

13. Держзакупівлі. Онлайн. URL: <https://www.dzo.com.ua/>

14. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T112939.html

15. The AntiCorruption Plain Language Guide//Transparency International. 2009. URL: http://www.transparency.org/whatwedo/publication/the_anti_corruption_plain_language_guide

16. Jose Maria Marin Aguirre. Overview of Transparency and Openness Literature. 2015. URL: https://www.researchgate.net/publication/303460446_Overview_of_Transparency_and_Openness_Literature

17. Пуліна Т. В. Інформаційне забезпечення створення та розвитку кластерних об'єднань підприємств харчової промисловості. *Бізнес Інформ*. 2013. № 5. С. 145–152.

18. Білюк А. В. Оцінка ефективності діяльності комунальних підприємств. *Наукове мислення: П'ятнадцята всеукраїнська практично-пізнавальна інтернет-конференція*. URL: <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/277-otsinka-efektivnosti-diyalnosti-komunalnikh-pidpriemstv>

19. Оцінити публічність комунального підприємства у своєму місті тепер може кожен // Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?news=otsinyty-publichnist-komunalnoho-pidpryjemstva-u-svojemu-misti-teper-mozhe-kozhen>

REFERENCES

- Aguirre, Jose Maria Marin. "Overview of Transparency and Openness Literature". 2015. https://www.researchgate.net/publication/303460446_Overview_of_Transparency_and_Openness_Literature
- Biliuk, A. V. "Otsinka efektyvnosti diialnosti komunalnykh pidpriemstv" [Evaluation of the Efficiency of Utility Companies]. *Naukove myslennia: Piatnadsyata vseukrajinska praktychno-piznavalna internet-konferentsiia*. <https://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/45-p-yatnadsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/277-otsinka-efektivnosti-diyalnosti-komunalnikh-pidpriemstv>
- Correa, A. S. et al. "Transparency and open government data: A wide national assessment of data openness in Brazilian local governments". *Transforming Government: People, Process and Policy*, vol. 11, no. 1 (2017): 58-78.
DOI: 10.1108/TG-12-2015-0052
"Derzhzakupivli. Onlain" [Public Procurement. Online]. <https://www.dzo.com.ua/>
- Haiko, Ye. Yu. "Proektne finansuvannia komunalnoi infrastruktury: svitova praktyka" [Project Financing of Communal Infrastructure: World Practice]. http://eip.org.ua/docs/EP_08_1_145_uk.pdf
- Krasnokutskaya, N. et al. "Transparency of the enterprise: from theory to practice of evaluation (on the example of retail networks)". *Economic Annals-XXI*. 2019. <http://soskin.info/userfiles/file/Economic-Annals-pdf/DOI/ea-V175-10.pdf>
- [Legal Act of Ukraine] (2003). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
- [Legal Act of Ukraine] (2011). http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T112939.html
- [Legal Act of Ukraine] (2015). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
- Musa, A., Bebic, D., and Durman, P. "Transparency and Openness in Local Governance : A Case of Croatian Cities". *HKJU - CCPA*, vol. 15 (2) (2015): 415-450.
- Nechaieva, I. A. "Napriamy, osoblyvosti ta problemy formuvannia ta vykorystannia mistsevykh finansiv v Ukraini v umovakh biudzhethnoi detsentralizatsii" [Directions, Features and Problems of Formation and Use of Local Finances in Ukraine in the Conditions of Budget Decentralization]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 7 (2017): 40-48.
- Nechaieva, I. A., and Tsyba, O. M. "Osoblyvosti finansuvannia komunalnykh pidpriemstv (ustanov, orhanizatsii)" [Features of Financing of Utility Companies (Institutions, Organizations)]. Odesa : ONPU, 2019. https://economics.opu.ua/files/science/pidpr_torg/2019/tezy.pdf
- "Otsinyty publichnist komunalnoho pidpriemstva u svoiemu misti teper mozhe kozhen" [Everyone Can Now Assess the Publicity of a Utility Company in Their City]. *Hromadskyi prostir*. <https://www.prostir.ua/?news=otsinyty-publichnist-komunalnoho-pidpryjemstva-u-svojemu-misti-teper-mozhe-kozhen>
- Pulina, T. V. "Informatsiine zabezpechennia stvorennia ta rozvytku klasternykh obiednan pidpriemstv kharchovoi promyslovosti" [Information Provision of Creation and Development of Cluster Unions of Food Industry Companies]. *Biznes Inform*, no. 5 (2013): 145-152.
- "Termin «Komunalne pidpriemstvo»" [The Term «Utility»]. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/term/12987:22798>
- "Termin «Komunalne pidpriemstvo»" [The Term «Utility»]. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/12987>
- "The AntiCorruption Plain Language Guide". Transparency International. 2009. http://www.transparency.org/whatwedo/publication/the_anti_corruption_plain_language_guide
- Tkach, I. V. "Pryntsyropy prozorosti ta vidkrytosti yak nevidiemna skladova publichnoho upravlinnia: teoretynnyi aspekt" [Principles of Transparency and Openness as an Integral Part of Public Administration: A Theoretical Aspect]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal «Internauka»*. 2016. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnj_2016_12(1)_6)
- Venher, V. M. "Prozorist yak pryntsyropy diialnosti orhaniv publichnoi vlady" [Transparency as a Principle of Activity of Public Authorities]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. 2017. http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAun_2017_200_17

Стаття надійшла до редакції 20.05.2020 р.